

Kinderen van Leuven

Mei 2003. Vrijdag na school neem ik de trein van Landen naar het station Brussel-Noord. Ik breng het weekend door met mama in Sint-Joost. Zondagvoormiddag wandelen we samen naar een school in de Sint-Franciscusstraat. Ik ben negentien en ik sta voor de eerste keer in de rij met een stembrief in de hand. Ik kom niet uit een politiek nest. In Landen noch in Brussel zijn familieleden geëngageerd in een politieke partij. Toch is politiek vaak aanwezig op tv, in de krant en in gesprekken met *papi* en mijn stiefvader. *Papi* heeft een liberale voorkeur terwijl *mami* en mama eerder christendemocraten zijn, meer uit gewoonte dan uit ideologische overtuiging. Ik ben niet van plan om de politieke keuze van mijn ouders zomaar te kopiëren. Als voorbereiding op de verkiezingsdag heb ik me geïnformeerd over partijen en kandidaten in het Brussels Gewest. Op basis van de resultaten wordt de liberaal Guy Verhofstadt premier voor een tweede termijn. Zijn nieuwe paarse regering start zonder de groenen die de kiesdrempel van 5 procent niet meer hebben gehaald.

Dat verkiezingsjaar studeer ik eind juni af aan het college van Landen. Ik beleef de zomer van mijn leven. Op het programma staan een vakantiejob, festivals, bijzondere familieontmoetingen en een onvergetelijke reis. Het valt *papi* op dat ik de laatste jaren meer interesse vertoon voor een inleefreis of vrijwilligerswerk in het buitenland. Op een dag kom ik thuis van school en *papi* zegt: 'Ik heb je ingeschreven voor een jongerenkamp van Broederlijk Delen in Afrika.' Ik schrik van het nieuws omdat ik twijfel of ik klaar ben voor zo'n reis.

Uiteindelijk vertrek ik in juli 2003 samen met negen (witte) Vlaamse jongeren tussen 18 en 25 jaar naar het West-Afrikaanse Senegal. Gedurende drie weken verkennen we de hoofdstad Dakar en de stad Kaolack. De helft van de tijd leven we samen met Senegalese leeftijdsgenoten op het platteland in het dorpje Sokone. We bezoeken er landbouwprojecten die Senegalese organisaties uit het middenveld samen met Broederlijk Delen uitvoeren. In Senegal word ik sinds mijn vertrek uit Congo in 1989 voor

het eerst weer ondergedompeld in een zwarte omgeving op het Afrikaanse continent. Senegalezen merken mij op in de Vlaamse groep. Sommigen noemen me ook *toubab*, ‘witte’, anderen gebruiken het woord metis. Door hun nieuwsgierige vragen borrelen gedachten over mijn Afrikaanse roots op. Hoe zou mijn leven zijn indien ik als vijfjarige het continent nooit had verlaten? Zou ik leven zoals Moustapha, Souleymane en Khady, drie jongeren die ik in Senegal leer kennen?

Na de terugkeer in België probeer ik contact te houden met Moustapha. Hij stuurt me brieven om zijn liefde te uiten en mij te overtuigen dat onze ontmoeting geen toeval is. Hij heeft altijd al gedroomd om te trouwen met een witte vrouw of een Afrikaanse vrouw met een lichte huidskleur. Ik wijs hem op een vriendelijke manier af en het contact verwatert. Een paar jaar later stuurt hij een bericht op Facebook. Hij heeft zijn ambitie om dokter te worden moeten opbergen, nadat hij is opgeroepen voor zijn militaire dienstplicht in Marokko.

De ervaring met de ngo Broederlijk Delen heeft een sterke impact omdat ik mijn deels Afrikaanse identiteit opnieuw ontdek. Ik identificeer me niet langer als een kind van België, maar als een kind van België én Congo, van Europa én Afrika. Bovendien zie ik voor het eerst de complexiteit van een Afrikaans land, ooit gekoloniseerd door een andere Europese staat dan België. Een overwegend islamitisch land in tegenstelling tot Congo. Ik word geconfronteerd met de armoede waarover de Belgische media af en toe berichten, maar ook met hoopvolle facetten die dezelfde media vaak verzwijgen over Afrika, bijvoorbeeld het engagement van het middenveld om kwetsbare groepen te begeleiden. Op het Senegalese platteland spreek ik met vastberaden medewerkers van landbouworganisaties die zich inzetten om de leefsituatie van boeren en hun gezinnen te verbeteren. Senegal is een boeiend land omdat het de negatieve beeldvorming over Afrika doorbreekt. Het land kent een traditie van democratische machtswissels en leeft niet gebukt onder ‘stammenoorlogen’. Bovendien slaagt het erin om zijn rijke cultuur en pijnlijk verleden in een professioneel toeristisch aanbod te delen. In België denk ik vaak terug aan Ile de Gorée, het eiland dat met de boot bereikbaar is vanuit Dakar. De rondleiding in het slavenhuis Maison des Esclaves laat een diepe indruk na. Gedurende

drie eeuwen vertrokken 20 miljoen Afrikanen daar via *la porte du voyage sans retour*. Ze werden op basis van lichamelijke kenmerken geselecteerd, weggerukt uit hun continent en overgebracht naar Amerika om daar als slaven op plantages te werken. In het Senegalese slavenhuis, op die confronterende plaats in Afrika, is mijn historisch bewustzijn over de wereldwijde onderdrukking van zwarte volkeren aangewakkerd.

In augustus 2003 moet ik de knoop doorhakken voor mijn verdere studies. Ik overweeg om sociaal-cultureel werk te studeren maar *papi* kan me overtuigen om eerst universitaire studies aan te vangen aan de Katholieke Universiteit Leuven, waar hij en mijn broer Gerrit ook hebben gestudeerd. In augustus vergezelt hij me naar de universiteitshal in de Naamsestraat voor mijn inschrijving aan de faculteit sociale wetenschappen. De zoektocht naar een kot maakt alles extra spannend. Als kind van een alleenstaande moeder krijg ik een kamer toegewezen in een studentenresidentie van de universiteit. In september sta ik te springen om Landen te verlaten en andere horizons te verkennen. Ben ik klaar voor het zelfstandige studentenleven? Mijn eerste kot bevindt zich in de Schapenstraat, op vijftien minuten wandelen van de faculteit aan de Parkstraat. Het leven als kotstudent heeft voor- en nadelen. De vrijheid is verleidelijk, maar gaat ook gepaard met verantwoordelijkheid. Ik moet nu zelf inkopen doen, mijn eigen potje koken en een planning maken zonder ouderlijk toezicht. Eind september start het nieuwe academiejaar. In het eerste jaar volg ik lessen met meer dan 500 medestudenten. De niet-witte studenten zijn op twee handen te tellen. Toch voelt het niet helemaal vreemd aan want in de aula zitten gelukkig ook vroegere klasgenoten uit Landen. Jeugd vriendin Annemie en ik zijn nog altijd onafscheidelijk.

In dat eerste jaar in Leuven groeit de wens, zeker na de reis naar Senegal, om Congo te bezoeken. Die wens wordt versterkt door diverse ontmoetingen. Op initiatief van mama maakte ik tijdens de zomer kennis met enkele broers en zussen aan vaderskant. Ze wonen in de provincie Luik waar ze zich sinds de komst van mijn broer Pierre, de dokter van de familie, hebben gevestigd. Door het grote leeftijdsverschil merk ik dat het soms gemakkelijker is om met hun kinderen, van wie ik de jonge tante ben, te

communiceren. Als kind hoorde ik soms iets over mijn broers en zussen in Luik. Dit wekte uiteraard mijn nieuwsgierigheid op maar ik voel geen sterke affectieve band. Misschien was er, omdat we niet samen zijn opgegroeid, lange tijd geen contact? Of was het omdat onze moeders liefdesriolen waren?

In Landen speelde ik met Shanti en Hernando, twee geadopteerde kinderen van vrienden van *mami* en *papi*. Indra, ook geadopteerd, beschouw ik nog steeds als een grote zus. We reisden samen naar Senegal en Marokko en beleefden plezier op Reggae Geel en de Antilliaanse Feesten. Toch zie ik Indra als een Vlaamse vrouw, toevallig met een donkere huidskleur. Op het college in Landen was er slechts één andere persoon van Congolese afkomst. In Brussel speelde ik vaak met de zussen Bijoux en Nana, Mélia en Mirna en Sandra en Lydia, maar het was moeilijk om hechte vriendschappen te sluiten met die zwarte leeftijdsgenoten afkomstig uit Congo omdat ik er niet permanent woonde. Bovendien was hun Brusselse leefwereld verschillend van de mijne in Landen.

Als ik in Leuven aankom, kleurt mijn vriendenkring. De eerste weken van het academiejaar 2003-2004 ga ik vaak uit met Annemie. Na een avondje stappen wandel ik via de Tiensestraat naar mijn kot. Voor de deur van het Politikacafé, de bar van de faculteit sociale en politieke wetenschappen, ontmoet ik Olivier. Het klikt meteen. Hij studeert rechten, heeft ook gemengde Belgisch-Congolese roots en deelt dezelfde interesse voor Congo. In de weken die volgen stelt Olivier mij voor aan andere studenten uit Congo. De drang om mijn geboorteland te bezoeken wordt groot. Ik dring bij mijn moeder aan om samen naar Kinshasa te reizen in de zomervakantie. *Mami* en *papi* steunen mijn beslissing, ondanks hun ongerustheid wegens de onstabiele situatie in Congo. Eind juni 2004 zijn de examens achter de rug, twee tickets geboekt, visum geregeld, de inentingen in orde en vier valiezen ingepakt. Ik ben twintig jaar en klaar voor de tijdelijke terugkeer naar Congo. Een dag voor de vlucht brengen *mami* en *papi* me naar Sint-Joost. De dag is symbolisch. In december 1989 vertrok ik als kind van vijf samen met hen van Brussel naar Landen. Bij het afscheid nemen wuifde ik naar mijn moeder. Nu vijftien jaar later neem

ik samen met mama afscheid van *mami* en *papi*. Bij het wuiven zie ik mijn moeder een traan wegpinken. Is ze hen dankbaar voor wat ze voor mij en haar hebben gedaan? Mama's kwetsbaarheid maakt me plots ook emotioneel. Terwijl we allebei met tranende ogen op straat staan, denk ik dat niemand anders dan zij beter geplaatst is om me te vergezellen op de reis naar mijn Congolese roots.

Op 27 juni 2004 landt het vliegtuig van de Congolese luchtvaartmaatschappij Hewa Bora, genoemd naar de officiële geboorteplaats van president Kabila, op de internationale luchthaven van Ndjili in de hoofdstad Kinshasa. Ik word overmeesterd door gevoelens van blijdschap, angst en zelfs verdriet. De Congolese stewardessen wensen de passagiers een fijn verblijf. In de drukkende hitte loop ik naast mama de trappen van het vliegtuig af. Ik zet voor het eerst na vijftien jaar voet op Congolees grondgebied. Ik kom thuis in Congo, het land dat ik als kind verliet. Het land waar dierbare familieleden zoals mijn grootvader en vader rusten.

Jimmy, een vrij kleine man met afgeschoren haar en in een piekfijn kostuum, wacht ons op in de rumoerige aankomsthal. Hij is de partner van mijn zus Mamitcho en de vader van hun kinderen. Werknemers van de luchthaven verdringen zich om onze bagage naar de auto te brengen. Jimmy rijdt de luchthaven uit en volgt de lange Lumumbalaan, genoemd naar de vermoorde Congolese premier. Ik zit achteraan in de auto. Ik kijk vol ongeloof naar wat er zich buiten afspeelt. De Kinois, de inwoners van de miljoenenstad Kinshasa, zijn druk in de weer, ze wachten op transport en ze verkopen allerlei producten. Op de volle terrasjes klinkt luide Congolese muziek. De sfeer doet me even denken aan de Afrikaanse wijk Matonge in Brussel. Na anderhalf uur naderen we de wijk Bon Marché in de gemeente Barumbu. Daar worden we enthousiast verwelkomd door Mamitcho. De hereniging met mijn zus is ongelooflijk. Na al die jaren kan ik haar eindelijk omhelzen. Het moment is emotioneel. Tijdens het opgroeien in België heb ik vaak gehoord dat Mamitcho mijn luiers ververste, dat zij me in haar armen droeg, dat zij met de koets wandelde in onze wijk. Zelfs na al die jaren noemt ze me nog steeds *mon bébé*.

Mama en ik verblijven een maand in een studio in de buurt van mijn zus. Op het programma staan veel familieontmoetingen. Ik logeer een paar dagen bij mijn broer en bedrijfsdirecteur Guy in een residentiële wijk van de gemeente Ngaliema. Al snel merk ik dat zijn gezin zich in een betere sociale situatie bevindt. Zij moeten hun hoofd niet breken over werkloosheid, transport, eten, schoolgeld, gezondheidszorg. Hoe voelen ze zich wanneer ze iedere dag geconfronteerd worden met de armoede buiten de beschermde muren van hun huis?

Op een dag bezoeken mama en ik ons vroegere huis in de wijk Mahenge. We spenderen de namiddag in het familieperceel in gezelschap van een grote bende: mijn moeder, mijn zus, mijn ooms Louis en Emmanuel, andere familieleden en burens. Mama steelt de show en haalt herinneringen aan vroeger op. Ik ben bijna muisstil en luister geamuseerd naar de verhalen. Het is een dag met veel gelach en plezier.

Een groot contrast met het bezoek aan het kerkhof van Kintambo enkele dagen later. Bij het wakker worden zie ik ertegen op om de confrontatie aan te gaan maar uit respect voor mama kan ik niet weigeren. Het kerkhof is chaotisch en staat vol struiken. Als familieleden de graven niet onderhouden, verdwijnen ze op termijn. Op drie graven houdt mama een rouwritueel met palmwijn. Ik sta er onwennig bij en kijk wat ze doet. Eerst bij mijn grootvader Philippe, dan bij mijn tante Léonie, haar oudste zus, en tot slot bij mijn vader. Bij de eerste twee hou ik me sterk, bij de derde barst ik in tranen uit. Ik snik als een kind. Allerlei vragen dwalen door mijn hoofd. Waarom is zijn graf in een slechte staat? Waarom huil ik om een persoon die ik niet heb gekend? Waarom heeft hij ons zo vroeg verlaten? Terwijl mama mij met troostende woorden omhelst, spreekt ze haar oude geliefde toe. Ze vertelt hoe fier ze is om samen met hun jongste dochter hem een eerbetoon te brengen. Ze houdt zich sterk. We zijn je niet vergeten, zegt ze. We zijn je niet vergeten, Marcel Clerebaut.

Aan het graf van mijn vader staan was pijnlijk én helend. Ik heb geen herinneringen aan hem. Zijn foto's onthullen weinig over de persoon die hij was. Ik ben afhankelijk van de verhalen van mama, zussen en broers om zijn persoonlijkheid te leren kennen. Uit die verhalen blijkt dat hij zoals ieder mens ook dierbaren kwetste, maar het valt me op hoe hij

vooral herinnerd wordt als een vriendelijke man met een groot hart. Een man die als enig kind en ouderloos opgroeide maar met geluk en ambitie zich opwerkte om zijn kinderen een betere toekomst te geven.

Tijdens de voorbereiding van mijn Congoreis stelde een vriend van *papi* me voor aan de journalist Peter. Zo kreeg ik van de Congokenner van de VRT suggesties voor andere contacten in Kinshasa. Een van hen is Héritier, een leeftijdsgenoot. We spreken een namiddag af. Al snel wordt het duidelijk dat Héritier een uitweg uit de dagelijkse miserie zoekt. Ik ontmoet ook andere jonge Kinois die opgesloten leven in uitzichtloosheid. Velen hopen op een kans om te migreren, elders te studeren, te werken en te trouwen. Slechts enkelen zullen effectief vertrekken naar daar waar het volgens hen sowieso beter is. Uiteindelijk verlaat Héritier de hoofdstad van Congo voor een nieuw leven in Luanda, de hoofdstad van buurland Angola. Af en toe spreken we nog op Facebook.

De maand in Kinshasa vliegt voorbij. Eind juli nadert de afscheidsdag. Mama en ik laten ons haar nog mooi vlechten en delen geschenken uit. De laatste dag valt me heel zwaar. Ik kan mijn tranen niet bedwingen. Voor de tweede keer in mijn leven, nu als jongvolwassene, moet ik opnieuw mijn geboorteland verlaten en een deel van de familie achterlaten.

Hoe zal ik contact met mijn zus houden? Tijdens de vlucht van Kinshasa naar Zaventem denk ik aan mijn studies in België. Wat wil ik van mijn leven maken? Welke plaats geef ik aan Congo? Hoe kan ik mijn familie in Kinshasa steunen?

Het is onbetwistbaar dat deze Congoreis mijn leven heeft veranderd. Het bezoek aan het ouderlijke huis in de wijk Mahenge, de confrontatie met de rustplaats van mijn vader en de dagdagelijkse overlevingsstrijd in een onrechtvaardig land hebben tot vandaag een impact op mijn denken en handelen. Ik vergelijk de reis met een renaissance, een wedergeboorte, de terugkeer naar een deel van mijn zijn, van mijn ziel. De reis was noodzakelijk voor de Belgisch-Congolese twintiger op zoek naar zichzelf. Het hielp me om antwoorden te vinden op de vraag: wat is de zin van mijn leven als jonge zwarte vrouw in België? Na mijn terugkeer in België ondergaan

Annemie en ik hetzelfde lot: herexamens. Ik begin vol motivatie aan de blokperiode voor mijn zware tweede zit. Ik heb in Kinshasa genoeg jongeren gesproken die niet kunnen studeren omdat er geen geld is. Is het geen schande als ik mijn kans op een universitair diploma niet grijp door niet voluit voor mijn studies te gaan? Begin september valt het verdict. Annemie mag naar de tweede kandidatuur en kiest voor sociologie. In ons tweede jaar in Leuven ontstaat een afstand omdat ik niet geslaagd ben. Ik kom in het nieuwe bachelor- en mastersysteem terecht. Ik moet een aantal oude vakken van het eerste bachelorjaar weer opnemen, in combinatie met nieuwe vakken uit het tweede bachelorjaar. Eerst wil ik ook sociologie kiezen om in antropologie af te studeren. Ik overweeg zelfs even communicatiewetenschappen. Maar de Congoreis wees me een andere richting. Mijn interesse voor internationale relaties is gegroeid. Ik kies voor politicologie.

In de zomer van 2005 reizen mama en ik voor een tweede keer naar Kinshasa. We logeren een maand in het appartementsgebouw van de Belgische ambassade in de buurt van de Boulevard du 30 Juin, genoemd naar de onafhankelijkheidsdag. Mijn Congolese vriendin Linda woont er samen met de Belg Michou en biedt ons een logeerplaats aan tijdens hun jaarlijks verlof in België. Deze keer heb ik me voorgenomen om mijn verblijf niet alleen te spenderen aan familiebezoek. Ik wil de stad verkennen, projecten bezoeken en nieuwe personen ontmoeten. Op mijn lijst staat de universiteit van Kinshasa. In de vroege ochtend haalt een taximan me op in het stadscentrum van Gombe. Na meer dan twee uur in de file te staan, rijden we de campus binnen op de heuvel Mont-Amba in de gemeente Lemba. De universiteit telt ongeveer 30.000 studenten voor 1500 professoren. De campus heeft kamers voor studenten en een woonwijk met huizen voor professoren. Ik spreek een paar studenten aan. Deborah is bereid om haar kamer te tonen die ze met andere meisjes deelt. De studenten klagen over de slechte omstandigheden waarin ze moeten leven en studeren. Geld, water en elektriciteit zijn grote kopzorgen.

Bij de ingang van het administratieve gebouw zitten studenten op een bank. Tijdens mijn wandeling op de campus denk ik aan de histori-

sche band tussen België en (Belgisch) Congo, tussen Leopoldstad (later Kinshasa) en Leuven en tussen hun twee universiteiten. Sinds het einde van de negentiende eeuw is de universiteit van Leuven, een van de oudste in Europa, betrokken bij de Belgische koloniale onderneming in Midden-Afrika. De katholieke universiteit toont sympathie voor de zogenaamde filantropische missie van koning Leopold II: 'Christelijke beschaving brengen voor volkeren die onderdrukt worden door Arabische slavenhandelaars.' Tijdens de Onafhankelijke Congostaat (1885-1908) trekken studenten en professoren op individuele basis naar het privé-eigendom van de Belgische koning. Vanaf 1908, wanneer het gebied een officiële Belgische kolonie wordt, gaat de Leuvense universiteit meer investeren in een structurele betrokkenheid. Een opleiding koloniale wetenschappen wordt in het leven geroepen. De Ecole Coloniale legt veel nadruk op etnografie en andere wetenschappen omdat de Belgische kolonisatie van Congo op een wetenschappelijke manier moet gebeuren. De universiteit neemt ook opleidingsinitiatieven in de kolonie zelf. Vanaf de jaren 1920 richt het universiteitspersoneel, samen met katholieke missies, die goede terreinervaring hebben, medische en landbouwkundige scholen op in verschillende regio's van Belgisch Congo. Zo krijgt Leuven ook een institutionele verankering in de kolonie. De Fondation Médicale de l'Université de Louvain au Congo (FOMULAC) zorgt voor de opleiding van verplegers en medische assistenten en voor onderzoek naar tropische geneeskunde. Daarna volgt het Centre Agronomiques de l'Université de Louvain au Congo (CADULAC) voor de opleiding van landbouwkundigen. Die scholen vestigen zich eerst in het westzuidelijke Kisantu, sinds eind negentiende eeuw een belangrijke missiepost van de jezuïeten. Daarna ontstaan andere scholen zoals in het oostelijke Katana (in het huidige Zuid-Kivu) en Bunia (in het huidige Ituri). FOMULAC en CADULAC leggen de basis voor de eerste universiteit van Congo, een realisatie van de Leuvense universiteit samen met de Belgische overheid en de jezuïeten. Eerst krijgt de nieuwe universiteit een site in Kisantu. In 1954 verhuist de campus naar Kimuenza in Leopoldstad. Lovanium, Leuven in het Latijn, wordt de naam van de eerste universiteit in Belgisch Congo. Jarenlang zal de eerste (witte) rector monseigneur Luc Gillon zijn stempel drukken op de uitbouw van de universitaire instel-

ling.⁵⁸ Witte Belgische professoren, ook Vlamingen, wonen met hun gezin op de campus en geven in het Frans les aan zwarte en witte studenten. In tegenstelling tot de Afrikaanse kolonies van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk komt de vorming van een universitaire elite in Belgisch Congo te laat op gang. Bij de onafhankelijkheid in juni 1960 telt Congo, een immens land met 14 miljoen inwoners, niet meer dan 20 universitair. Monseigneur Gillon behoudt zijn rectorfunctie tot zijn zwarte opvolger Tharcisse Tshibangu aantreedt in 1967. Het zijn woelige jaren aan de universiteit. Congolese studenten komen in opstand. Een van hen is Pierre Kompany. De studenten eisen de democratisering van het onderwijsbeleid, onafhankelijkheid van Lovanium ten aanzien van de Leuvense universiteit, afrikanisering van het personeel, aanpassing van de leerstof en samenwerking met studentenvertegenwoordigers. Door het protest ontketent het regime van president Mobutu een ware klopjacht op studenten. Kompany beschrijft de reactie van de soldaten op 4 juni 1969:

‘Ze schoten met echte kogels op de manifestanten en vielen aan met granaten en zware wapens. Zonder waarschuwing. De studenten kropen over de grond in een poging om aan de dood te ontkomen. We rekenden erop dat de bevolking zich bij ons zou aansluiten en het regime zou destabiliseren, maar op geen enkel moment heeft iemand zich achter de eisen van de studenten geschaard. Meer nog, overal in de stad werd een zwaar bewapend leger ingezet.’⁵⁹

In 1971, in de context van de authenticiteitspolitiek, wordt Lovanium in Kinshasa samen met de universiteiten van Lubumbashi en Kisangani de Université Nationale du Zaïre (UNIZA). Tien jaar later is de nieuwe naam Université de Kinshasa (UNIKIN).

Naast de initiatieven in Belgisch Congo, opent de universiteit in Leuven zijn deuren voor zwarte studenten uit Belgisch Congo en Ruanda-Urundi. Historicus Zana Etambala onderzocht de evolutie van het aantal Congolese studenten in Leuven tussen het academiejaar 1959 en 1970, het jaar van de splitsing van de tweetalige unitaire universiteit. Uit zijn cijfers

blijkt dat Leuven in 1959-1960 negentien Congolese studenten telt. In het volgende academiejaar, Congo is dan onafhankelijk, stijgt hun aantal al tot 64 studenten. Tien jaar later kent dat aantal een spectaculaire groei met 346 Congolese studenten.⁶⁰ Die studenten kunnen zich inschrijven aan de Belgische universiteit omdat ze het kind zijn van een belangrijke persoon in de kolonie, intelligent zijn, de steun van een missionaris krijgen of tot een congregatie behoren. Ik schreef al eerder over de pionier François Zuza in de jaren 1940. Hij wordt geholpen door zijn religieuze confraters. In 1952 schrijft Thomas Kanza zich in als de zoon van een belangrijke familie. Zijn vader is een van de leiders van de socio-politieke groep ABAKO. Vier jaar later studeert Kanza af in de pedagogie. Midden jaren 1950 zijn er een tiental zwarte studenten uit de kolonies. Kanza krijgt onder meer gezelschap van de metis Mario Cardoso Losembe en Marcel Lihau.⁶¹ Ondertussen studeert ook Justin Bomboko af als eerste Congolees aan de Brusselse ULB.

Begin 1960 zijn de Congolese studenten aan de Belgische universiteiten een drukkingsgroep in de marge van de rondetafelconferentie. Ze moedigen de Congolese politieke klasse aan om een eenheidsfront te vormen en zo de dekolonisatie te verkrijgen. Na de onafhankelijkheid krijgen verschillende oud-studenten een politieke functie in het postkoloniale bestuur van hun land. Zo wordt Kanza onder de regering van premier Patrice Lumumba de eerste Congolese ambassadeur bij de VN. Joseph Mobutu roept Lihau en Bomboko op om minister te worden na zijn eerste staatsgreep tegen premier Lumumba in september 1960.

Voor en na de onafhankelijkheid bestaat de grote meerderheid van de Congolese studenten aan de tweetalige universiteit in Leuven uit mannen. Zij studeren vooral aan de Franstalige sectie. Toch zijn er ook vrouwen, bijvoorbeeld Justine Kasa-Vubu. In 1975 behaalt de dochter van de eerste president van Congo haar licentiaatsdiploma sociologie aan de KUL.

Ooit zei Thomas Kanza over zijn studies in België:

‘Iemand moest de eerste zijn om op de deur te kloppen en ze te openen voor anderen. Ik heb er nooit spijt van gehad om het proefkonijn te zijn in een experiment dat de meeste Belgische

kolonialen als gevaarlijk beschouwden, zoniet onmogelijk voor gelijk welke Congolees op dat ogenblik.⁷⁶²

Thomas Kanza heeft een bijzondere betekenis voor mij. Hij is niet alleen de eerste Congolese leekstudent met een universitair diploma in België. Hij behaalde dat diploma in Leuven, de plaats waar ik en mijn vrienden van Congolese afkomst vijftig jaar later zouden studeren. Kanza heeft ongetwijfeld de deuren geopend voor de generaties na hem, en dus ook voor mijn generatie. En Justine Kasa-Vubu opende de deuren voor zwarte vrouwen zoals ik.

Na mijn zomerverblijf in Kinshasa moet ik me vanaf september 2005 weer focussen op mijn studies in Leuven. Toch zitten mijn gedachten vaak in Congo. De politieke overgangperiode met een nieuwe regering van nationale eenheid is een belangrijke reden om vaker de ontwikkelingen in mijn geboorteland op te volgen. Dagelijks bezoek ik gespecialiseerde websites zoals CongoForum en Radio Okapi. Een van de hoofddoelstellingen van het vredesakkoord uit 2002 is leiders aan de macht brengen met eerlijke verkiezingen. Het regime van oud-president Mobutu organiseerde verkiezingen met de dictator als enige kandidaat. Dit kun je geen eerlijke stembusgang noemen.

De nieuwe nationale kiescommissie (CEI) onder leiding van de katholieke *abbé* Apollinaire Malu Malu is in het leven geroepen om miljoenen kiezers te registreren en de verkiezingen voor te bereiden. De historische oppositiepartij UDPS van Etienne Tshisekedi is wantrouwig en boycot het proces. Tijdens mijn studie politieke wetenschappen in Leuven beleeft Congo een belangrijk moment in zijn politieke geschiedenis.

In december 2005 vindt een volksreferendum plaats. Meer dan 80 procent van de Congolese kiezers stemt voor de nieuwe grondwet. Op 30 juli 2006 zie ik op tv hoe de Congolezen enthousiast naar de stembus trekken voor de verkiezing van een president en vijfhonderd Kamerleden. Mijn zus Mamitcho en schoonbroer Jimmy hebben zich laten registreren en stemmen in een stembureau in Kinshasa. Voor het eerst in meer dan veertig jaar nemen Congolese kiezers deel aan vrije parlementaire ver-

kiezingen. De laatste dateren van 1965 toen de partij van Moïse Tshombe won. Ik besef dat het hele gebeuren een historische betekenis heeft omdat het de eerste keer is dat de Congolezen in democratische verkiezingen rechtstreeks een president kunnen kiezen. De eerste president van het pas onafhankelijke Congo, Joseph Kasa-Vubu (1960-1965), werd door het parlement gekozen. Zijn opvolger Joseph Mobutu (1965-1997) pleegde een staatsgreep, Laurent-Désiré Kabila (1997-2001) kwam als rebellenleider aan de macht en Joseph Kabila nam in 2001 onverwachts het presidentschap over na de moord op zijn voorganger. Eerlijke verkiezingen moeten dus een einde stellen aan het legitimiteitsprobleem van Congo sinds de onafhankelijkheid.

In de eerste ronde van de presidentsverkiezingen behaalt geen enkele van de 33 kandidaten, onder wie 4 vrouwen, 50 procent. De grondwet voorziet een tweede ronde. Terwijl ik in België de zomervakantie doorbreng barst in Congo een hevige machtsstrijd tussen Kabila (45 procent) en Bemba (20 procent) los. Kabila sluit twee bepalende allianties. Enerzijds zoekt hij toenadering tot de Parti Lumumbiste (PALU) van Antoine Gizenga. Die eindigde derde (13 procent) in de eerste ronde en leidt een grote partij met een grote aanhang in de hoofdstad Kinshasa en de naburige provincie Bandundu. Gizenga is een oud-medestander van Patrice Lumumba. Anderzijds kan Kabila verrassend genoeg ook rekenen op de steun van Nzanga Mobutu (5 procent), de zoon van de vroegere president én de schoonbroer van Bemba. Hun vaders waren politieke tegenstanders, nu worden de zonen Kabila en Mobutu politieke bondgenoten.

Tussen de eerste en tweede verkiezingsronde is de spanning te snijden in Kinshasa. In augustus schieten elitetroepen van president Kabila in de buurt van de residentie van vicepresident Bemba op het moment dat hij met verschillende ambassadeurs vergadert, onder meer de Belg Johan Swinnen. De Kinois houden hun adem in. Zal de verliezer zich bij de uitslag neerleggen of neemt hij de wapens op? In diplomatieke kringen wordt alles gedaan om een escalatie tegen te gaan. Een Europese interventiemissie, EUFOR, staat klaar om eventueel tussen te komen en de VN-vredesmissie MONUC bij te staan. Is geweld in Kinshasa erger dan

in een andere regio? Dagelijks terroriseren gewapende groepen het oosten van het land, maar de internationale gemeenschap wil absoluut een bloedbad in de hoofdstad vermijden. Een belangrijke reden is uiteraard de aanwezigheid van (witte) expats, ambassades en bedrijven.

Ik volg de verkiezingssaga op de voet en hou mijn hart vast. Ik ben bang voor mijn zus Mamitcho en haar gezin. Wat gebeurt er met hen als in Kinshasa een oorlog uitbreekt tussen de aanhangers van president Kabila en zijn tegenstander Bemba? Via mijn zus Mimi in Brussel krijg ik soms nieuws van de familie in Kinshasa. Ik kan moeilijk zelf contact houden want het is kostelijk om met mijn Belgische simkaart naar Congo te bellen. De gesprekken duren niet langer dan vijf minuten. Af en toe ga ik naar een telefoonshop in de Diestsestraat om met Mamitcho te praten. Tot mijn verbazing klinkt ze rustig. Ze belooft me om op woelige dagen met de kinderen thuis te blijven. Ik beloof mijn best te doen om 50 euro bijeen te krijgen en via Western Union op te sturen zodat ze wat boodschappen kan doen voor een thuisvoorraad.

Eind september 2006 begint het nieuwe academiejaar in Leuven. Een maand later, op 29 oktober, nemen de Congolezen deel aan de tweede verkiezingsronde. Na enkele bange weken met vlammende politieke verklaringen roept de Congolese kiescommissie de zittende president Kabila uit als de winnaar van de verkiezingen. Het Grondwettelijk Hof bevestigt de uitslag. Moet ik die instellingen geloven of staan ze onder invloed van het Kabilakamp? Op 6 december 2006 legt president Kabila voor de Congolese en internationale pers en in aanwezigheid van prominente buitenlandse gasten de eed af. Ik besef dat het een historische dag is want voor het eerst heeft Congo een president die via een min of meer vrije stembusgang verkozen is. Toch gelooft niet iedereen in het eerlijke karakter van de verkiezingen. Congolese critici, ook in de diaspora, noemen president Kabila een pion van de Rwandese president Kagame en de kandidaat van de internationale gemeenschap. Zoals gevreesd weigert Jean-Pierre Bemba aanvankelijk de resultaten te aanvaarden maar hij staat met zijn rug tegen de muur omdat verkiezingsobservaties de stembusgang democratisch noemen. De internationale gemeenschap, inclusief België

en Europa, is tevreden. Ze heeft zich diplomatiek, financieel en logistiek ingezet voor het vredesproces en ziet de verkiezingen als een succesvol sluitstuk van een slepende politieke crisis met zware gevolgen voor de bevolking. Is Congo eindelijk op weg naar een betere toekomst?

Na de officiële verkiezingsoverwinning vormt Kabila's partij PPRD een coalitie met de partijen van Gizenga en zoon Mobutu. Beiden worden beloond als respectievelijk premier en minister van staat bevoegd voor Landbouw. Ondertussen moet Jean-Pierre Bemba, wel verkozen als senator, zijn politieke toekomst een nieuwe richting geven. MLC is nu de grootste oppositiepartij in de nieuwe instellingen omdat de UDPS van Tshisekedi niet wou deelnemen aan de verkiezingen. Na herhaaldelijke waarschuwingen van het regime weigert senator Bemba zijn laatste elitetroepen op te geven. Vreest hij voor zijn veiligheid of wil hij met de wapens de officiële verkiezingsuitslag aanvechten? In maart 2007 gaat het leger van het regime de strijd aan met Bemba's troepen. Het hart van de hoofdstad Kinshasa is voor enkele weken een oorlogszone. De inwoners blijven binnen en winkels en ambassades houden hun deuren gesloten. Opnieuw ben ik in paniek voor mijn familie. Zus Mamitcho probeert mij aan de telefoon gerust te stellen, maar ik voel me onmachtig. Hoe kan ik rustig in België mijn dagen doorbrengen, terwijl zij en haar gezin niet weten wanneer het wapengekletter stopt? Op internet zie ik levenloze lichamen op straat. Volgens bronnen van de VN vallen minstens driehonderd doden. Uiteindelijk reist senator Bemba het land uit naar België waar hij ooit studeerde en een villa heeft in het Brusselse. In mei krijgen de Congolese gebeurtenissen een nieuw vervolg in België. Senator Bemba wordt thuis aangehouden en overgebracht naar het Internationaal Strafhof in Den Haag. Dit is het begin van een jarenlange gevangenschap voor misdaden begaan door zijn rebellenbeweging in 2002-2003 in het buurland de Centraal-Afrikaanse Republiek. Is het *over and out* voor de Congolese toppoliticus of is een grote terugkeer op het politieke toneel nog mogelijk?

In die context begint president Kabila aan zijn eerste 'democratisch' mandaat. De wind zit hem mee: hij krijgt internationale steun, zijn belangrijkste verkiezingstegenstrever is op verre afstand in de gevangenis

beland en de historische oppositiepartij UDPS heeft zichzelf uitgesloten. Een gelukkig toeval voor president Kabila of het resultaat van een sluw uitgekende strategie?

Op het moment dat de Congolezen naar de stembus trekken, zijn nog altijd rebellengroepen actief in het oosten, onder meer in de grensstreek met de buurlanden Oeganda, Rwanda en Burundi. Noch de militairen van het Congolese leger (FARDC), noch de blauwhelmen van de VN-vredesmissie (MONUC) slagen erin om die groepen te overmeesteren en de bevolking volledig te beschermen. Is er geen politieke wil om vrede te brengen? Is de oorlog winstgevender dan de vrede? Sommige gewapende groepen in Oost-Congo hebben nauwe banden met politieke leiders in Kinshasa, in de provincies en zelfs in de buurlanden. Ze verdienen aan de handel van grondstoffen zoals goud of coltan, ze positioneren zich tijdens de verkiezingen en ze voeren zelfs campagne voor bepaalde kandidaten. Na de verkiezingen doet de Congolese regering een nieuwe poging om de dissidente rebellen van de vroegere rebellenbeweging RCD van oud-vice-president en presidentskandidaat Azarias Ruberwa in het nationale leger te integreren. Een deel van de manschappen verzet zich en bundelt zijn krachten in de nieuwe rebellengroep CNDP onder leiding van generaal Laurent Nkunda. Hij streed mee in de rebellengroepen van Paul Kagame en van Ruberwa en is zoals beiden ook een Tutsi. In 2004 zorgde Nkunda voor onrust toen hij de provinciehoofdstad Bukavu (Zuid-Kivu) innam. Met zijn nieuw militair avontuur in Noord-Kivu zet hij zichzelf weer in de kijker. Talrijke media, ook in België, berichten over de escalatie van de veiligheidssituatie in Oost-Congo. CNDP-rebellen nemen belangrijke gebieden in en dreigen de provinciehoofdstad Goma (Noord-Kivu) te veroveren. Het Congolese leger en de VN-vredesmissie kunnen uiteindelijk wel de val van Goma vermijden. De nieuwe crisis in Oost-Congo tempert het enthousiasme over de voorbije verkiezingen. Het illustreert opnieuw hoe broos het vredesproces is en wijst op de sterke regionale dimensie van het conflict in Congo. Al snel duiken berichten over de betrokkenheid van Rwanda op. Zijn de troepen van president Kagame nog steeds in Oost-Congo? Verschillende rapporten zoals die van de VN beschuldigen

het regime in Kigali van steun aan de rebellie van Nkunda in de Kivu. Uiteindelijk wordt Nkunda begin 2009 in Rwanda aangehouden en onder huisarrest geplaatst. De man wordt beschuldigd van oorlogsmisdaden. Zal Rwanda Nkunda ooit uitleveren aan Congo voor berechting? Krijgen de slachtoffers in Oost-Congo ooit gerechtigheid?

Naar aanleiding van de verkiezingen en de daaropvolgende CNDP-oorlog sta ik tijdens mijn studies stil bij de thema's conflict en vrede in Congo. In mijn laatste bachelorjaar volg ik het seminarie van professor Luc Reyckler. We krijgen als opdracht om in groep een paper te schrijven over conflictpreventie en vredesopbouw in Congo. Na deze leerrijke ervaring wil ik in mijn masteropleiding verder werken rond dit thema. Het onderwerp van mijn masterproef wordt de hervorming van de Congolese veiligheidssector. Ik besef dat die hervorming essentieel is voor het vredesproces. Tegelijk merk ik dat de internationale gemeenschap, ook België, veel middelen vrijmaakt om de veiligheidssector te ondersteunen. Mijn onderzoek richt zich op de bijdrage van België en de Europese Unie in de professionalisering van leger (FARDC) en politie (PNC) in Congo tussen 2003 en 2008. Ik kan mij geen betere promotor dan professor Luc De Vos, ook verbonden aan de Koninklijke Militaire School, voorstellen omdat hij mij vrijlaat om het onderzoek zelfstandig uit te voeren.

In 2007 behaal ik mijn bachelordiploma in de sociale en politieke wetenschappen. Een jaar later dan verwacht studeer ik met onderscheiding af in de master vergelijkende en internationale politiek. En zo word ik in de familie van mijn ouders de eerste vrouw met een universitair diploma. Dit is uiteraard het resultaat van mijn inzet, maar dat was alleen mogelijk dankzij de morele steun van familie. Ik kon gelukkig ook rekenen op een beurs van de overheid en de financiële hulp van *mami* en *papi*. Bovendien combineerde ik mijn studies met een studentenjob in een callcenter. Ik heb vrienden die een langer en moeilijker parcours hebben afgelegd omdat ze zich in een kwetsbare financiële situatie bevonden. Aan de universiteit in Leuven leerde ik dat slagen niet alleen afhangt van intellectuele capaciteiten, maar ook van een stabiele omgeving en aangeleerde discipline. Ik had de neiging om niet (altijd) de lessen bij te wonen en de leerstof op

te stapelen tot aan de blokperiode. Achteraf bekeken moet ik toegeven dat ik de routine aan de secundaire school niet snel kon aanpassen aan de universitaire context. Ik merkte ook dat ik verveeld geraakte in aula's vol Vlaamse witte studenten en met professoren die vanuit een eng westerse perspectief hun leerstof deelden, zonder (al te veel) stil te staan bij de plaats van Afrika en de Afrikanen in de geschiedenis en in de wereld, bijvoorbeeld tijdens de Koude Oorlog. Hoe kan zoiets in een opleiding internationale politiek? Mijn interesse voor de studie nam pas echt toe in het derde bachelorjaar en vooral in het masterjaar. Wellicht omdat ik dan pas van professor Patrick Develtere interessante lessen over het 'zuiden' kreeg. Achteraf gezien zou dezelfde studie in Gent misschien boeiender geweest zijn omdat die universiteit meer aandacht schenkt aan Afrika. Ik denk bijvoorbeeld aan de Conflict Research Group van Koen Vlassenroot of de opleiding Afrikaanse talen en culturen met lessen van Michael Meeuwis. Maar ook daar had ik als zwarte student mijn moeizame weg in een witte instelling moeten vinden.

De stad Leuven was voor mij een ideale plaats, niet zo wit en dorps als Landen, en rustiger dan de hoofdstad Brussel. Ik kijk met een fijn gevoel terug naar mijn studentenjaren. Niet zozeer om de studie aan de universiteit, wel om de vriendschappen en mijn engagement bij de studentenvereniging Bana Leuven, ik kom er later nog op terug. Tijdens mijn eerste bachelorjaar leerde ik in de aula de Belgisch-Marokkaanse Zahra kennen. Een grote, charmante jonge vrouw met donkere ogen en zwart haar. Haar ouders komen uit Marokko, zij en haar zussen en broers zijn geboren en getogen in Vilvoorde. De laatste drie jaren in Leuven had ik een kot in een gebouw aan de Rijschoolstraat. Zoals Zahra. Samen hebben we vele avonden de tv-zaal van de residentie in beslag genomen. We hebben uren op onze kamers gebabbeld en plannen gemaakt voor de toekomst. We hebben nieuwe gerechten geproefd. We hebben tot in de vroege uurtjes gedanst op r&b in de Fataal en op latinomuziek in Villa Ernesto. Tijdens een lesvrije week in februari reisden we met een retourticket van 50 euro naar Barcelona. Voor 50 euro logeerden we een week lang in een internationaal huis niet ver van de Ramblas. Zahra

en ik hadden niet veel geld, maar wel elkaars waardevol gezelschap. Dankzij haar en Bana Leuven bewaar ik mooie herinneringen aan mijn studententijd.

In die periode telt de KUL 132 studenten van Congolese nationaliteit: 73 van hen verblijven er tijdelijk, 30 volgen er een doctoraatsopleiding, 14 een licentiaat/masteropleiding en 7 een kandidatuur/bachelorprogramma. De rest is verspreid over de kleinere opleidingstypes. Vergeleken met de eerste jaren van Congo's onafhankelijkheid is er sprake van een dalende trend van het aantal Congolese studenten in Leuven. Komt dit door de taalbarrière? Verkiezen Congolezen om aan Franstalige universiteiten zoals de ULB en de UCL te studeren?

Ik kan helaas niet achterhalen hoeveel Belgen met Congolese roots er aan de Leuvense universiteit studeren. Maar ik behoor tot die groep en ik ben zeker niet alleen.

Na de ontmoeting met rechtenstudent Olivier in 2003 leer ik Karol, Justin en Francis kennen. Ze hebben in Congo gestudeerd en zijn in Leuven voor hogere studies. De spreektaal is het Frans, vóór hun studie moeten ze een intensieve taal cursus Nederlands volgen. Tijdens avondgesprekken op café en bij een Congolese maaltijd op kot komen we tot de vaststelling dat er geen enkele vereniging is voor studenten met Congolese roots. Na een brainstorming besluiten we in 2005 Bana Leuven op te richten. De naam is Lingala voor 'kinderen van Leuven', 'het volk van Leuven' of kortweg 'Leuvenaars'. We starten als een feitelijke vereniging, later worden we een vzw. De groep heeft drie doelstellingen: personen samenbrengen voor hun ontplooiing, de Congolese cultuur voorstellen aan diverse doelgroepen en bijdragen tot de ontwikkeling van Congo. Al snel kunnen we rekenen op nieuwe leden van (Belgisch-)Congolese afkomst en van andere Afrikaanse landen zoals Mwayé uit Congo-Brazzaville en Kameroen. Zelfs witte studenten zoals Nathalie en Frederic vinden de weg naar Bana Leuven dankzij een persoonlijke band of interesse. De organisatie kent ongeveer twintig actieve leden, een goede mix van jonge mannen en vrouwen. Daarnaast kunnen we rekenen op sympathisanten zoals Zahra.

Het eerste evenement is de officiële voorstelling van de vereniging. In het najaar van 2005 vertonen we het enthousiaste publiek de filmklassieker *La vie est belle*, met de Congolese zanger Papa Wemba in de hoofdrol. We sluiten de avond feestelijk af met een Congolees gospelconcert. De avond is een groot succes en het begin van een nieuw avontuur. In het begin financieren de leden van Bana Leuven de werking van de organisatie met een jaarlijks lidgeld en bijdragen per activiteit. De evenementen met een Congolese toets zijn divers: lezingen, filmavonden, conferenties, buffetten, optredens, stadswandelingen. Onze activiteiten vinden op verschillende locaties in Leuven plaats, bijvoorbeeld in het internationaal huis Pangaea in de Vesaliusstraat dicht bij de faculteit sociale wetenschappen. Tijdens onze stadswandeling ‘Congo in Leuven’ ontdek ik de band tussen dit gebouw en Congo. Gids Bernadette Michiels, de dochter van een oude professor aan Lovanium, brengt de groep naar Pangaea of het Home Vesalius. Het gebouw heette ooit het koloniaal tehuis of Congohuis. Er waren vijftig kamers voor studenten, kinderen van koloniale die in Belgisch Congo verbleven. Maar ook zwarte studenten uit de kolonies, zoals Thomas Kanza, kwamen er.⁶³ Tot vandaag worden bezoekers van Pangaea verwelkomd door de gele ster van de Congolese vlag. Dit gebeurt vaak zonder dat de bezoeker dat weet omdat een groot tapijt dat stuk geschiedenis verbergt.

De tweetalige communicatie van Bana Leuven en onze inclusieve aanpak slaan aan bij een publiek van jong en oud, wit en zwart. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat we van LOKO een erkenning krijgen als studentenvereniging, subsidies ontvangen van de stad Leuven en de provincie Vlaams-Brabant en partnerschappen opzetten met het Afrika Filmfestival, het Colora Festival en andere organisaties in Leuven. Maar zoals aan alle mooie verhalen komt er ook een einde aan Bana Leuven. In 2015, tien jaar na de oprichting, zullen Rina (voorzitter), Mwayé (penningmeester) en ik (secretaris) beslissen om de stekker er officieel uit te trekken. De trekkers van de groep zijn ondertussen afgestudeerd, ze zetten hun eerste stappen in de professionele wereld, ze verlaten Leuven en bouwen een gezinsleven uit. De tijd ontbreekt en de motivatie is weg om nog voluit in Bana Leuven te investeren. Het is tijd voor nieuwe projecten. Sommige leden

nemen afscheid van België: Olivier migreert naar Zuid-Afrika, Francis keert terug naar Congo en Justin kiest voor Canada. Anderen verhuizen naar andere plaatsen in België. Vandaag leiden Karol en Steve in hun vrije tijd Okapi International, een cateringbedrijf met Congolese toets. Rina bouwt een carrière uit bij Groen.

Ik ben fier dat ik actief lid was bij Bana Leuven. De vereniging had een sociaal-cultureel profiel, maar heeft wel mijn politiek en historisch bewustzijn gevoed. Ik denk bijvoorbeeld aan onze leerrijke conferenties over de Belgische kolonisatie en de verkiezingen in Congo. Ik heb er ook mijn vaardigheden aangescherpt. Ik schreef promoteksten voor activiteiten en de website, ik legde interviews af en sprak voor een publiek. Bana Leuven was meer dan een studentengroep. Er bloeiden vriendschappen en liefdesrelaties die later voor nakomertjes zouden zorgen. Het was een goede leerschool voor mijn persoonlijk en professioneel parcours. Wat ik toen geleerd heb, gebruik ik in motivatiebrieven, tijdens sollicitaties en op de werkvloer. Ik durf zelfs te zeggen dat de vereniging relevanter was dan de aula's van de KUL, een eurocentrische plek met bijna uitsluitend witte studenten, witte professoren en witte leerstof. Zwarte professoren zoals de Belgisch-Congolese historicus Zana Etambala hoorde ik niet in de aula maar in het kader van de activiteiten van Bana Leuven. Ik zag Etambala als een aanmoedigend bewijs dat het wel mogelijk was om als zwarte persoon een plaats in te nemen in de academische wereld, Nederlandstalige boeken te publiceren en een stem te hebben in het Congodebat in Vlaanderen. Tegelijk merkte ik ook op dat hij een uitzondering was. Wat heeft papa Zana, zoals ik hem uit respect noem, moeten doorstaan om dit te bereiken? De universiteit gaf me een diploma maar heeft me niet klaargestoomd voor de diverse, complexe samenleving waarin ik na mijn studies moest evolueren. Bana Leuven deed dat wel.

In deze tijden zouden bepaalde politieke partijen ons initiatief een segregerende en discriminerende etnisch-culturele vereniging noemen, een obstakel voor integratie en een gevaar voor een inclusieve samenleving. Geldt dit ook voor rechtse flamingante studentenverenigingen? Als ik kijk naar hoe oud-leden van Bana Leuven vandaag in het leven staan,

mezelf inbegrepen, zie ik mensen die participeren aan de samenleving. Ik zie meertalige bruggenbouwers tussen verschillende culturele leefwerelden. Ik zie mensen die niet alleen Vlaming, Brusselaar, Congolees, Belg, Europeaan of Afrikaan zijn. Ze zijn een combinatie van dit alles omdat hun culturele identiteit veelzijdig is. Door onze meertaligheid en diverse etnische, politieke en sociale achtergronden stond Bana Leuven meer symbool voor het Vlaanderen van de toekomst dan de klassieke studentenverenigingen zoals Politika. Die verenigingen volstaan al lang niet meer in multiculturele studentensteden. Iedere student moet zich goed voelen in zijn/haar vel om de studies succesvol te kunnen voltooien. Als zwarte student vond ik het helemaal niet evident om in een dominante witte universiteit te functioneren en mijn plaats te vinden. Het samenzijn met andere zwarte studenten was noodzakelijk voor mijn welzijn en de ontwikkeling van mijn identiteit. Ik geloof dat dit ook het geval is voor vele andere zoekende zwarte studenten.

Uiteraard heeft Bana Leuven ook fouten gemaakt of kansen gemist. We hebben te weinig aan tafel gezeten met de pioniers van de Congolese gemeenschap in Vlaanderen zoals Suzanne Monkasa en Billy Kalonji. Of hebben zij te weinig de jongere generatie opgezocht om hun kennis en ervaring door te geven?

Ik geef ook toe dat Bana Leuven zich niet heeft laten inspireren door wat vorige Congolese generaties deden met hun verenigingen. Ik denk bijvoorbeeld aan de Union Congolaise, de eerste Congolese vereniging in België, officieel opgericht in 1919 in Brussel door oorlogsvrijwilligers zoals Paul Panda Farnana. De vereniging was actief in verschillende steden als een solidariteitsorgaan dat hulp bood aan Congolezen in nood. Ze streefde naar betere scholing voor haar leden en was een protestbeweging tegen de wantoestanden in de kolonie.⁶⁴ Een ander voorbeeld is de Association des étudiants noirs de Belgique, die zwarte studenten uit de Belgische kolonies verenigde. De nationale voorzitter was Marcel Lihau, rechtenstudent in Leuven. Toen in 1959 het volksprotest in Leopoldstad uitbrak, schreef Lihau een kritische brief over de Belgische kolonisatie in zijn thuisland en pleitte hij voor onafhankelijkheid.⁶⁵ Achteraf gezien had

Bana Leuven voor mij militanter mogen zijn. We zaten te veel vast in een gezellig sociaal-cultureel verhaal – omdat we daarvoor subsidies kregen? – maar we hadden geen sterke emancipatorische boodschap voor en over de Congolese gemeenschap in Vlaanderen, in België. Bovendien hebben we nooit een standpunt ingenomen over de wantoestanden in Congo. Tot slot stel ik vast dat de vereniging vandaag niet meer bestaat omdat de oude garde, mezelf inbegrepen, niet heeft geïnvesteerd in een nieuwe garde die de werking van de organisatie zou durven, willen en kunnen overnemen. Een organisatie heeft geen toekomst zonder nieuwe, jonge trekkers. Bana Leuven kende een stille dood, omdat er geen nieuwe generatie was om de vereniging bloeiend te houden. Ik ben blij dat Vlaanderen vandaag nieuwe Afrikaanse studentenverenigingen kent: Ayo of African Youth Organization in Antwerpen, Karibu (welkom) in Leuven en Umoja (eenheid) in Gent. Ik hoop dat mijn jongere zussen en broers wel achteruit zullen kijken en rekening houden met de successen en gemiste kansen van vorige Afrikaanse studentenorganisaties. Want initiatieven uit het verleden kunnen soms inspirerend zijn voor de toekomst.